

ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВКА У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

Анатолій ЛЕОНЕНКО, Ольга СІНГАЄВСЬКА

Кам'янець-Подільський державний університет

Постановки проблеми. Теоретична підготовка як складова фізичного виховання – досить багатогранна методологічна категорія, що у межах певної кінцевої мети може виступати у різних прикладних аспектах: як засіб, метод, змістово-інформаційна чи освітня сутність фізичного виховання.

Теоретичні знання передбачають певну систему фактів, закономірностей, явищ і т.п., що закладені в основу правильно організованого фізичного виховання і розуміння його для життєдіяльності людини.

Набуття теоретичних знань з предмету „Основи здоров'я і фізична культура” є одним із компонентів загальнокультурної освіченості особи з одного боку, складовою частиною загального процесу фізичного виховання школярів – з іншого. Проте цільове призначення теоретичної підготовки не вичерпується тільки цим, вона по суті – фундамент, на якому будується самосвідомість, психологія школяра щодо фізичної культури і спорту як життєдіяльної необхідності організму людини; також теоретична підготовка є вагомим інструментарієм у формуванні позитивної позиції кожного школяра до навчального предмету, його зорієнтованості на самостійні заняття фізичними вправами [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні у системі шкільного фізичного виховання виникла протирічлива ситуація:

по-перше, аналіз сучасних науково-теоретичних, теоретично-методичних надбань науковців, накопичений передовий практичний досвід фізичного виховання школярів, [4-6, 12-14] дозволяє стверджувати про наявність досить вагомої фундаментальної бази для результативного, практичного вирішення цілей та завдань шкільного фізичного виховання;

по-друге, розглядаючи діяльність учителів фізичної культури, не можна зробити їм докору щодо недостатності у прикладених зусиллях. Також, більшість з них – це справжні фахівці, які не тільки вболівають за свою справу, але й практичними діями максимально сприяють досягненню кінцевого результату;

по-третє, щорічно підвищується якісний показник викладацьких кадрів вузів, що готують фахівців з фізичної культури [12], зростає рівень кваліфікації уже досвідчених і молодих учителів.

Разом з тим на фоні таких даних погіршується статистика, що характеризує фізичний стан, фізичну підготовленість та здоров'я школярів [6].

Виявлена проблема і обумовила наше дослідження.

Мета дослідження полягала у вивченні стану питання, пов'язаного із значенням теоретичної підготовки у формуванні позитивного ставлення школярів до навчального предмету „Основи здоров'я і фізична культура”.

Методи дослідження. Були використані методи теоретичного рівня пізнання, а саме: аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, збір ретроспективної і документальної інформації.

Результати дослідження. Теоретична підготовка, як складова фізичного виховання, досить багатогранна методологічна категорія, що у межах конкретної цілеспрямованості може виступати в різних професійно-прикладних аспектах: як засіб, метод, змістово-інформаційна чи освітня сутність фізичного виховання.

В певній педагогічно-спрямованій “обробці” одна і та сама тема може вирішувати різні педагогічні завдання, а саме сприяти агітації, пропаганді, аргументації, логіці, доказовості, спонуканню до практики, освітній інформованості, засвоєнню необхідних знань тощо.

Такий широкий педагогічно-впливовий діапазон утворює вагому та одночасно складну реалізаційну тріаду - “важливість - складність технологій доведення - необхідність”. Тобто, якщо вести мову про сприймання фізичного виховання як впливову педагогічну дію на “свідомість” школяра і через неї безпосередньо на “організм”, то обійтися без теоретичної підготовки просто так не можна. Визнання “важливості” диктує практичну “необхідність” її обов’язковості, а у наступному і певних змістових конструктивно-організаційних зусиль щодо технології практичної реалізації.

Процес фізичного виховання школярів [8], учнів інших навчальних закладів різних типів передбачає оволодіння певним обсягом теоретичних знань, відомостей, інформації стосовно фізичної культури і спорту. Теоретичні знання передбачають певну систему фактів, закономірностей, закладених в основу правильно організованого процесу фізичного виховання і його розуміння для життєдіяльності людини.

Набуття теоретичних знань з предмету “Фізична культура” є одним із складових компонентів загальнокультурної освіченості особи з одного боку, з іншого - це складова частина загального процесу фізичного виховання. Але цільове призначення теоретичної підготовки не вичерпується тільки зазначеним, оскільки воно, по суті є фундаментом, на якому будується самосвідомість, психологія школяра щодо фізичної культури і спорту як життєдіяльної необхідності організму людини; це також досить вагомий інструментарій для формування позитивної позиції кожного школяра до фізичної культури і спорту; орієнтованості їх на самостійні заняття фізичними вправами чи обраним видом спорту. Застосування слова “фундамент” означає не констатацію самого факту, а необхідність його будування у процесі фізичного виховання в школі, як цілеспрямовану управлінську дію учителя. Дещо деталізуємо це твердження.

В ідеалі кінцева мета фізичного виховання у школі - це досягнення фізичної досконалості особи школяра, що у технологічній реалізації фундаменталізується на цілісності і єдності “свідомого” та “фізичного”. Якщо погодитися з таким твердженням, то і виникає необхідність теоретичної підготовки школярів з фізичної культури. При цьому мова йде не про можливість, бажаність її використання, а про необхідність її обов’язковість як органічний елемент системи. Важливо, що йдеться не про сам факт наявності (присутності) її на рівні формальності, а про впливову, спрямовуючу силу, яка очікується в результаті її реалізації. Теоретична підготовка у цьому контексті повинна забезпечити формування позитивної позиції школярів до фізичної культури, спонукання до самостійних занять, повинна надати знання для цього, активізувати практично-діяльний процес рухової і функційної підготовки.

Формування позитивної позиції до занять фізичними вправами, орієнтація на усвідомлено-необхідні самостійні заняття (на рівні потреби) першочергово залежить від того, наскільки педагог зможе вплинути на дієвість світогляду учня у цій специфіці.

Вирішення цього складного завдання може бути знайдено тільки шляхом підсилення теоретичної підготовки учнів, шляхом внесення у процес фізичного

виховання принципів і методів теоретичної (спочатку словесної, а тоді і практичної) аргументації, спонукально-пропагандистської інформації. Підвищення дієво-практичного значення теоретичної підготовки у фізичному вихованні потребує зміни традиційних систем та перегляду принципів і положень дидактики у прикладному пізнанні. На необхідність таких змін вказують ряд вчених [9, 10, 13 та ін.].

Внаслідок досліджень ми дійшли висновку, що зміна системи фізичного виховання, її дидактичної сторони, можлива сьогодні на базі підсилення ролі теоретичної підготовки, побудованої на сучасних досягненнях гносеології, педагогіки, психології, логіки, кібернетики та даних передового педагогічного досвіду.

Якщо конкретизувати, що мається на увазі у плані теоретичної підготовки школярів, то методична компетенція, зміст її реалізації - це педагогічна спрямованість для забезпечення, вирішення, пошуку таких теоретичних програм і впливових дій:

- агітація, пропаганда з метою викликати у школяра загальну зацікавленість, загальний інтерес до певного розділу, або питання фізичної культури чи процесу фізичного виховання. Маємо на увазі не абстрактно-узагальнююче взагалі, а конкретизоване в загальній систематиці;
- логічність, аргументація на теоретичному рівні, тобто це не тільки слова, а практична можливість з метою викликати пізнавальний інтерес;
- переведення логічності, аргументації, пізнавального інтересу на рівень спонукання школяра до практичної спроби (керованої чи самостійної) з метою доведення позитивної ефективності та практично-значущої можливості;
- переведення практичної спроби на рівень розширення сфери особисто-значущої діяльності з метою формування переконання;
- переведення переконань на рівень протидії протилежним (негативним) поглядам, звичкам, способу життя тощо;
- переведення переконань на рівень самостійних занять (позитивне розв'язання умовного конфлікту між "теорією і практикою" на користь останньої);
- озброєння школяра спеціальними знаннями, вміннями, навичками, щодо засобів, методів, правил забезпечення самостійних занять;
- забезпечення загальнокультурної освіченості (інформованості) школяра (як особистості) про фізичну культуру і спорт.

З перерахованими пунктами, в цілому, можна погоджуватись чи ні, можна їх скоротити, або, навпаки, змінити формулювання, але не можна заперечити їх важливість і необхідність, якщо ставити за мету досягнення стану здоров'я школяра. Практична реалізація їх без теоретичної підготовки усіх без винятку школярів як форми впливової дії на їх свідомість неможлива.

Основна впливова ідея процесуальності фізичного виховання тут зводиться до досягнення ситуації "включення" самої особи школяра у цей процес на рівні свідомості, самосвідомості, в комплексному прояві та сприйнятті "особистого я", "мого здоров'я", "здорового способу життя", "занять фізичними вправами". Підстава для цього досить вагома, адже стан здоров'я особистості не може бути поза межами особисто вагомої, значимої зацікавленості. Виникає реалізаційно-педагогічне питання: як цього досягти? Для управлінсько-педагогічного спонукання до цього, реалізаційна сутність фізичного виховання неможлива без наявності (як за змістом, так і за спрямованістю) у ньому мотиваційного, освітнього та практично-діяльного компонентів. Тобто фізичне виховання— це не тільки специфічна "атака" вчителя на організм школяра, а першочергово на свідомість, психіку: атакувати організм через свідомість у напрямі

стійкої потреби, комфортного функціонування організму у єдиному спілкуванні із довкіллям та існуючими умовами соціальної життєдіяльності.

Суттєвим моментом є те, що теоретичну підготовку не можна розглядати як додатковий засіб підвищення ефективності фізичного виховання, це обов'язкова, системно - функційна необхідність професійної діяльності учителя фізичної культури.

Висновки:

1. Визначено, що вирішення завдань шкільного фізичного виховання, у першу чергу оздоровчих, значною мірою залежить від теоретичної підготовки.
2. Теоретична підготовка повинна виступати як окрема складова загальної системи фізичного виховання.
3. Вирішення завдань навчального предмету „Основи здоров'я і фізична культура” можливе лише за умови поєднання практичної і теоретичної складової цього процесу.

Література

1. Апанасенко Г.Л. *Физическое развитие детей и подростков.* – К.: Здоров'я, 1985. – 96 с.
2. Ареф'єв В.Г., Столітенко В.В. *Фізичне виховання в школі.* – ІЗМН, 1997. – 180 с.
3. Бальсевич В.К., Запорожанов В.А. *Физическая активность человека.* – К.: Здоров'я, 1987. – 224 с.
4. Вільчковський Є. та ін. *Державний стандарт освітньої галузі „Фізична культура і здоров'я” (проект) // Фізичне виховання в школі.* – 1997. – №1. – С. 3-12.
5. Глухов В.И. *Физическая культура в формировании здорового образа жизни.* – К.: Здоров'я, 1989. – 72 с.
6. Круцевич Т.Ю. *Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания.* – К.: Олімпійська література, 1999. – 232 с.
7. *Програми загальноосвітніх навчальних закладів. Фізична культура 1–11 класів.* – Київ: Перун, 1998. – 63 с.
8. *Програма загальноосвітніх навчальних закладів „Основи здоров'я і фізична культура”.* – Київ. – 2001. – 112 с.
9. Сінгаєвський С.М., Леоненко А.О. *Організаційні основи змісту професійно-педагогічного практикування студентів (спеціальність фізична культура) / Методичний посібник.* – Кам'янець-Подільський, 2000. – 196 с.
10. Сінгаєвський С.М. *Педагогічне управління. Учитель фізичної культури: професія, діяльність, навчання.* – Кам'янець-Подільський, 1999. – 160 с.
11. Сінгаєвський С.М. *Концептуально-змістові напрямки оптимізації процесу фізичного виховання школярів.* – Кам'янець-Подільський, 2000. – 52 с.
12. Сінгаєвський С.М. *Фізичне виховання – здоров'я школярів: методологічні, змістово-спрямувальні та управлінські основи запровадження в практику.* – Кам'янець-Подільський, 2002. – 311 с.
13. Шиян Б.М. *Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч.1.* – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2001. – 272 с.
14. Шиян Б.М. *Що потрібно для формування національної системи фізичного виховання школярів? // Фізичне виховання в школі.* – 1997. – № 2. – С. 3-6 та ін.

THEORETICAL PREPARATION OF THE PUPILS IN PHYSICAL TRAINING.

Anatoliy LEONENKO

Kamianets-Podilskiy State University

Annotation. When a teacher uses word methods of education which provide general process of physical training at school is the theoretical preparation of the pupils. Theoretical preparation is a using of the method "word" (acquaintance, story, explanation). In this case we can give other substantiations, but they will express systematic or other character. This state has its own explanation.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ НАУ та ХДАУ

С. ПРИСЯЖНЮК, В. КРАСНОВ

Національний аграрний університет, Київ

М. ТРЕТЬЯКОВ

Науково-методичний центр вищої освіти МОН України

В. ЛИШЕВСЬКА

Херсонський державний аграрний університет

На сучасному етапі здійснення структурної політики, забезпечення переходу на інноваційний шлях розвитку та створення ефективної системи державного управління освітою, що відповідає стандартам демократичної, правової держави із соціально орієнтованою економікою в Україні прийнято низку конструктивних заходів щодо організації фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в навчальних закладах усіх типів та рівнів акредитації.

Разом з тим, стан фізичного розвитку та фізичної підготовленості підростаючого покоління України (понад 11 млн. дітей, учнівської та студентської молоді, які охоплені навчальним процесом з фізичного виховання у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах) – у занепаді.

Показники функціональних можливостей організму, працездатності, фізичних якостей, рухових здібностей, терміну старіння організму молоді України у порівнянні з розвиненими країнами знаходяться на низькому рівні, який характеризується тенденцією до збільшення різного роду відхилень у їх стані здоров'я, незадовільною фізичною підготовленістю, зростанням кількості пропущених занять за хворобою.

За даними численних досліджень, до перших класів приходять 60 відсотків не зовсім здорових дітей, які мають патологічні відхилення. А серед випускників здоровими є всього 10 відсотків і лише два з десяти юнаків за станом здоров'я можуть